

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕГРОВАНІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ОСНОВІ СТАНДАРТІВ ISO»

Рівень освіти	перший (бакалаврський)
Спеціальність	всі
Освітня програма	всі
Тривалість викладання	13-14ті чверті
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	1 година на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладачі:

Маматова Тетяна Валеріївна

д.держ.упр., професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Персональна сторінка

<https://cutt.ly/fNBK5q9>

E-mail: Mamatova.T.V@nmu.one

Яворська Олена Олександрівна,

д.т.н., доцент, професор кафедри охорони праці та цивільної безпеки

Персональна сторінка

https://aop.nmu.org.ua/ua/spivrob_kaf/prepods/yavorskaya/

E-mail: yavorska.o.o@nmu.one

1. Анотація до курсу

Складність і багатовимірність викликів, які постають перед організаціями усіх сфер діяльності вимагає застосування інноваційних підходів до управління. Одним з таких підходів є запровадження інтегрованих систем менеджменту на основі рекомендацій, які пропонує Міжнародна організація зі стандартизації ISO. Основними перевагами застосування інтеграційного підходу є можливість розгляду організацій як складних соціоекологоекономічних систем, а інтегровані системи менеджменту мають бути націлені на оптимізацію взаємозалежних економічних, соціальних, технологічних і природних процесів в єдиному середовищі.

Під час вивчення цієї дисципліни Ви опануєте основи методології управління на основі, дізнаєтеся про структуру та основні вимоги міжнародних стандартів ISO серії 9000 та міжнародних стандартів на аспекти управління, що є із ними сумісними. Також у Вас буде можливість розвинути навички здійснення внутрішнього аудиту систем управління та удосконалення системи управління якістю та/або інтегрованої системи менеджменту, підготовки та проведення публічної презентації розробленого проєкту заінтересованим сторонам (стейкхолдерам).

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти комплексу спеціальних знань та вмінь у сфері розроблення та безупинного вдосконалення інтегрованих систем менеджменту на основі стандартів ISO, зокрема, знання щодо термінології менеджменту якості, принципів всеохопного управління на основі якості, структури та основних вимог міжнародних стандартів ISO на системи управління, реалізації процесного підходу в стандартизованих системах менеджменту; навички здійснення внутрішнього аудиту систем управління та удосконалення системи управління якістю та/або інтегрованої системи менеджменту.

Завдання курсу:

– **знати і розуміти:** сутність управління на основі якості, тенденції його розвитку та роль у забезпеченні конкурентоздатності організацій і територій; характерні особливості стандартизованих систем управління на основі міжнародних стандартів ISO та внеску від їх упровадження у реалізацію Цілей сталого розвитку ООН; структуру та основні вимоги міжнародних стандартів ISO серії 9000 та міжнародних стандартів на аспекти управління, що є із ними сумісними; особливості процесів розроблення й удосконалення системи управління якістю та інтегрованих систем менеджменту на основі стандартів ISO; сутність планування внутрішнього аудиту системи управління організацій;

– **вміти:** *планувати* та проводити внутрішній аудит системи управління у відповідності до вимог ISO 19011, *аналізувати* виявлені невідповідності та *розробляти* пропозиції щодо їх усунення; *розробляти* та *обґрунтовувати* авторську позицію щодо удосконалення системи управління організацій на основі міжнародних стандартів ISO; *підготувати* публічну презентацію концепції проекту заінтересованим сторонам (стейкхолдерам).

3. Результати навчання

Дисциплінарні результати навчання:

- продемонструвати *розуміння* термінології менеджменту якості, принципів всеохопного управління на основі якості, впливу упровадження інтегрованих систем менеджменту на основі стандартів ISO на забезпечення конкурентоздатності організацій;
- продемонструвати *знання* основних напрямів діяльності Міжнародної організації зі стандартизації ISO, *розуміння* характерних особливостей стандартизованих систем управління на основі міжнародних стандартів ISO та внеску від їх упровадження у реалізацію Цілей сталого розвитку ООН;
- продемонструвати *знання* структури та основних вимог міжнародних стандартів ISO серії 9000 та міжнародних стандартів на аспекти управління, що є із ними сумісними;
- продемонструвати *розуміння* сутності процесів розроблення та удосконалення системи управління якістю та інтегрованих систем менеджменту на основі стандартів ISO;
- продемонструвати *вміння планувати* внутрішній аудит системи якості та/або інтегрованої системи менеджменту організацій, *аналізувати* виявлені невідповідності та *розробляти* пропозиції щодо їх усунення;
- продемонструвати здатність *розробляти* та *обґрунтовувати* авторську позицію, щодо удосконалення системи управління організацій на основі міжнародних стандартів ISO (*проекткування*), навички командної роботи та вироблення спільного рішення проблеми;
- продемонструвати *навички* підготовки та проведення публічної презентації результатів командної роботи з розроблення пропозиції щодо удосконалення системи управління якістю та/або інтегрованої системи менеджменту й аргументів на його підтримку (*оцінювання*) під час обговорення.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Презентація курсу Методичні рекомендації Рекомендовані джерела ККР для проведення заліку	–
	Тема 1. Всеохопне управління на основі якості як підґрунтя створення інтегрованих систем менеджменту		Презентація за темою Рекомендовані джерела	–
	Практичне заняття «Термінологія і принципи управління якістю – Створюємо хмари слів»	Практичне заняття	Методичні рекомендації	0-5
2	Тема 2. Стандартизація систем управління: нормативне забезпечення та діяльність міжнародних організацій	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття «Настанови міжнародних стандартів щодо сумісних із ISO серії 9000 систем менеджменту – створюємо спільний документ за матеріалами ISO»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
3	Тема 2. Стандартизація систем управління: нормативне забезпечення та діяльність міжнародних організацій	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття «Настанови міжнародних стандартів щодо сумісних із ISO серії 9000 систем менеджменту – створюємо спільний документ за матеріалами ISO»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-8
4	Тема 3. Настанови міжнародних стандартів щодо сумісних із ISO серії 9000 систем менеджменту	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття «Процеси та реалізація процесного підходу в межах системи менеджменту якості – розробляємо карту процесу»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
5	Тема 3. Настанови міжнародних стандартів щодо сумісних із ISO серії 9000 систем менеджменту	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття «Процеси та реалізація процесного підходу в межах системи менеджменту якості – розробляємо карту процесу»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
6	Тема 3. Настанови міжнародних стандартів щодо сумісних із ISO серії 9000 систем менеджменту	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Рольова гра «Процеси та реалізація процесного підходу в межах системи менеджменту якості – розробляємо карту процесу»	Практичне заняття	Методичні рекомендації	0-12

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
7	Поточне тестування	Лекція	MS Forms	0-20
	Підведення проміжних підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Обговорення досягнутих результатів, емоційного стану Анкети у MS Forms	
8	Тема 4. Розроблення та удосконалення системи управління якістю	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	–
	Рольова гра «Внутрішній аудит інтегрованої системи менеджменту» Етап 1. Вивчаємо документацію ICM	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
9	Тема 4. Розроблення та удосконалення системи управління якістю	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	–
	Рольова гра «Внутрішній аудит інтегрованої системи менеджменту» Етап 2. Плануємо аудити ICM Етап 3. Підбираємо команду аудиторів	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
10	Тема 5. Аудит інтегрованої системи управління	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	–
	Рольова гра «Внутрішній аудит інтегрованої системи менеджменту» Етап 4. Проводимо аудит ICM	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
11	Тема 5. Аудит інтегрованої системи управління	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Рольова гра «Внутрішній аудит інтегрованої системи менеджменту» Етап 5. Розробляємо пропозиції щодо удосконалення ICM	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-15
12	Тема 5. Аудит інтегрованої системи управління	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Презентація результатів виконання командного завдання «Міні-проект удосконалення системи управління якістю та/або інтегрованої системи менеджменту»	Практичне заняття	Презентації здобувачів	0-20
13	Поточне тестування	Лекція	MS Forms	0-20
	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Силабус Jamboard Mentimeter Анкети у MS Forms	–

Командне завдання «Міні-проект удосконалення системи управління якістю та/або інтегрованої системи менеджменту». Вітається робота в команді (5-7 осіб).

Форма проведення: розроблення, презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) командного / індивідуального завдання перед аудиторією (бажано використовувати MS PowerPoint).

Зміст завдання: на прикладі окремої організації (наприклад, підприємства, де Ви проходили практику або закладу вищої освіти – НТУ «Дніпровська політехніка») розробити

концепцію проєкту удосконалення системи управління на основі моделей якості та ділової досконалості.

Для представлення результатів виконання завдання необхідно заповнити відповідний шаблон, який розміщено у застосунку Teams MS Office та на дистанційній платформі Moodle.

Під час презентації і захисту результатів виконання індивідуальних завдань у межах практичних занять передбачено процедуру peer-assessment (оцінювання з боку інших здобувачів освіти).

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.

Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

Перевірений доступ з ПК чи мобільного гаджета до за стосунків Microsoft Office: Teams, Moodle.

Інстальований на ПК та мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 6-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни **на підставі поточного оцінювання знань** за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Теоретична частина оцінюється за результатами *поточного тестування* під час лекції на сьомому (за темами 1-3) та тринадцятому тижні (за темами 4-5). Кожен з поточних тестів складається з 10 тестових запитань двох типів (одна правильна відповідь або декілька правильних з кількох варіантів відповідей), за кожне питання можна отримати від 1 до 3 балів залежно від його складності. За кожен з двох тестів здобувач може отримати до 20 балів. Загалом за поточне тестування отримується **максимум 40 балів**.

Практична частина оцінюється за результатами:

– *виконання практичних завдань*, які виконуються під час практичних занять: види завдань та розподіл балів див. у табл. розділу 4; при несвоєчасному виконання практичних завдань оцінка знижується вдвічі; загалом за виконання практичних завдань отримується максимум 40 балів.

– *виконання публічної презентації* та захисту (відповіді на запитання, дискусія) результатів командного/індивідуального завдання, зміст якого описано у розділі 4; за результатами публічної презентації отримується максимум 20 балів.

У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується **максимум 60 балів**.

Отримані бали за теоретичну частину та практичні роботи додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Розподіл максимальної кількості балів за складовими поточного контролю:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
40	60	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (залік)** під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконаних індивідуальних завдань (дві практичні роботи), він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **60 тестових завдань** із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **10 тестових завдань** з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (**разом 40 балів**), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»:

http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на НТУ Microsoft Office та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до чату у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи.

Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби).

Оцінки неможливо отримати під час консультацій або інших додаткових годин спілкування з викладачем. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватися дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здобувачі вищої освіти має право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (MS Forms). Посилання на форму буде розміщено у Teams курсу. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Віткін Л. М. Управління якістю (на прикладі освітньої діяльності) навчальний посібник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2018. 134 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/navchalni-posibniki/vitkin_0001.pdf
2. Єгоров А. Б., Нікітенко О. М., Штефан Н. В. Сучасні інструменти управління якістю : інтерактивний електронний підручник. Харків : Харківський національний університет радіоелектроніки, 2019. 289 с. URL: https://mte.nure.ua/pdf/studying/tutorials/Nikitenko_2019.pdf.
3. Інноваційні інструменти забезпечення сталого суспільного розвитку в умовах економіки знань: навч. посіб. у слайдах / Т. В. Маматова, В. М. Молоканова, І. А. Чикаренко. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 220 с. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/2018_Innovative%20instruments_navch_pos.pdf.

Нормативні документи

1. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17 трав. 2001 р. № 2407-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14#Tex>.
2. Про стандартизацію : Закон України від 15 січ. 2015 р. № 124-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>.

3. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 5 черв. 2014 р. № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>.
4. ДСТУ EN ISO/IEC 17065:2019 Оцінка відповідності. Вимоги до органів з сертифікації продукції, процесів та послуг (EN ISO/IEC 17065:2012, IDT; ISO/IEC 17065:2012, IDT). Надано чинності 2021-01-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89193.
5. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). На заміну ДСТУ ISO 9000:2007 ; надано чинності 2016-07-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=64030.
6. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT). На заміну ДСТУ ISO 9001:2009 ; надано чинності 2016-07-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64013.
7. ДСТУ ISO 9004:2018 Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху (ISO 9004:2018, IDT). На заміну ДСТУ ISO 9004:2012; надано чинності 2020-01-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81206.
8. ДСТУ ISO/TR 10013:2003. Настанови з розроблення документації системи управління якістю (ISO 10013:2002, IDT). На заміну ДСТУ 3816–98 ; надано чинності 2003-28-11. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=7241.
9. ДСТУ ISO 19011:2019 Настанови щодо проведення аудитів систем управління (ISO 19011:2018, IDT). На заміну ДСТУ ISO 19011:2012; надано чинності 2021-01-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=88049.
10. ДСТУ ISO 37101:2019 Сталий розвиток у громадах. Система управління сталим розвитком. Вимоги та настанови щодо використання (ISO 37101:2016, IDT). Надано чинності 2021-01-01. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=88063.
11. *Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»*. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2017. 174 с. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
12. Цілі сталого розвитку 2030. *ООН в Україні : веб-сайт*. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
13. ISO 10014:2021 Quality management systems – Managing an organization for quality results – Guidance for realizing financial and economic benefits. URL: <https://www.iso.org/standard/75233.html>.
14. ISO 18091:2019 Quality management systems – Guidelines for the application of ISO 9001 in local government. URL: <https://www.iso.org/standard/72808.html>.
15. ISO 20121:2024 Event sustainability management systems – Requirements with guidance for use. URL: <https://www.iso.org/standard/86389.html>.
16. ISO 22301:2019 Societal security – Business continuity management systems – Requirements. URL: <https://www.iso.org/standard/75106.html>
17. ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html>.
18. ISO/IEC 27001:2022 Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems – Requirements. URL: <https://www.iso.org/standard/27001>.
19. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines. URL: <https://www.iso.org/standard/65694.html>.
20. ISO 37101:2016 Sustainable development in communities – Management system for sustainable development – Requirements with guidance for use. URL: <https://www.iso.org/standard/61885.html>.
21. ISO 37120:2018 Sustainable cities and communities – Indicators for city services and quality of life. URL: <https://www.iso.org/standard/68498.html>.

Додаткові

1. Гунченко О. М. Інтегровані системи менеджменту як основа сталого розвитку. *Інноваційні технології в архітектурі і дизайні* : тези доповідей IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 21-22 травня 2020 р. Харків: ХНУБА, 2020. С. 221–224. URL: <http://repository.knuba.edu.ua:8080/xmlui/handle/987654321/5181>.
2. Маматова Т. В., Серьогіна Н. К., Кравцова Т. В. Системи менеджменту соціальної відповідальності на основі стандартів ISO як фактор забезпечення сталого розвитку. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2019. № 2 (70). С. 13–23.
3. Маматова Т. Упровадження принципів безупинного вдосконалення за Е. Демінгом і японське повоєнне економічне диво: виклики для України. *Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи* : міжнародна колективна монографія ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. С. 309-322. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>.
4. Олійник Д. І. Технічне регулювання у сфері стандартизації «розумних громад» та «розумних міст»: європейський досвід : аналіт. раписка. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2016. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/az-tr--vropeyskiy-dosv-d-dcb7c.pdf>.
5. Черчик Л. Інтегровані системи менеджменту як інструмент поглиблення євроінтеграційних процесів. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. Вип. 1. С. 135–141. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-01-135-141>.
6. Цопа В. А., Маматова Т. В., Яворська О. О., Чеберячко С. І., Чеберячко Ю. І., Дерюгін О. В. Формування нової концепції здорового і безпечного робочого місця в Україні. *Проблеми охорони праці в Українію*. 2023. Т. 39. № 1-2. С. 28-37. <https://doi.org/10.36804/nndipbop.39-1-2.2023.28-37>.
7. Bortnik O. Application of ISO 10000 standard series for quality management system improvement in municipalities. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 3. P. 113–119. doi: 10.46340/eppd.2020.7.3.16.
8. Bortnik O. V. Implementation of international standards in local government structures as a key to sustainable development. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7. № 5. С. 31–43. doi: 10.15421/151927.
9. Contributing to the UN Sustainable Development Goals with ISO standards. ISO, 2018. 23 p. URL: <https://www.iso.org/publication/PUB100429.html>.
10. Developing sustainably : ISO standards to promote sustainable growth. URL: <https://www.iso.org/developing-sustainably.html>.
11. Jasiulewicz-Kaczmarek M. Sustainable Development and New Revision of ISO Management Standards. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/316817837_Sustainable_Development_and_New_Revision_of_ISO_Management_Standards.
12. Sustainability, sustainable development and social responsibility. ISO definitions and terminology. ISO. 11 p. URL: http://iso26000.info/wp-content/uploads/2016/03/ISO_Sustainability_brochure.pdf.
13. The EFQM Model / The European Foundation for Quality Management. URL: <https://efqm.org/the-efqm-model/>.
14. Voluntary Sustainability Standards Sustainability Agenda and Developing Countries: Opportunities and Challenges : 5th Flagship Report of the United Nations Forum on Sustainability Standards / United Nations Forum on Sustainability Standards, 2022. 87 p. URL: https://unfss.org/wp-content/uploads/2022/10/UNFSS-5th-Report_14Oct2022_rev.pdf.
15. Weissinger R. ISO work on sustainability standards -- Launch of the second UNFSS report on Voluntary Sustainability Standards and the Role of the Government. *Workshop organized by the German Development Institute, Berlin, 20-22 October 2016*. URL: https://www.idos-research.de/uploads/tx_veranstaltung/ISO_Work_on_Sustainability_Standards_Rainhard_Weissinger_ISO.pdf.

Інформаційні ресурси

1. International Organization for Standardization (ISO).
URL: <http://www.iso.org>
2. ISO/TC 176 Quality management and quality assurance.
URL: <https://committee.iso.org/home/tc176>
3. ISO27k informational security.
URL: <https://www.iso27001security.com/index.html>
4. Sustainable Development Knowledge Platform.
URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/>
5. The European Foundation for Quality Management (EFQM).
URL: <https://efqm.org/>